Cip ar Ddata

Archwilio patrymau risg digartrefedd ymhlith pobl ifanc yng Nghymru

Awduron: Ian Thomas, Samyuktha Babuganesh, and Peter Mackie

Dyddiad: Chwefror 2025

Yn y Mewnwelediad Data hwn, mae tîm Tai a Digartrefedd YDG Cymru yn archwilio patrymau risg digartrefedd ymhlith disgyblion ysgolion uwchradd yng Nghymru. Cynhaliwyd dadansoddiad gan ddefnyddio arolygon asesu sgrinio a gwblhawyd gan bobl ifanc (rhwng 11 a 16 oed) mewn ysgolion uwchradd a oedd yn cymryd rhan yn ymyrraeth Upstream Cymru. Mae'r ffynhonnell ddata hon yn cynnig cyfle digynsail i fesur graddfa'r risg o ddigartrefedd ymhlith pobl ifanc yng Nghymru ac yn archwilio gwahanol batrymau o adrodd ar risg. Roedd y dadansoddiad hwn yn cwmpasu digartrefedd ymysg pobl ifanc a theuluoedd—digartrefedd ymhlith pobl ifanc yw pan nad yw pobl ifanc yng nghwmni rhiant/gwarcheidwad.

Cefndir

Mae polisi ac arfer digartrefedd yn y DU yn symud fwyfwy tuag at atal, gyda dulliau 'i fyny'r afon' yn canolbwyntio ar nodi a chynorthwyo pobl agored i niwed cyn i argyfwng tai ddigwydd[1]. Un grŵp agored i niwed o'r fath yw pobl ifanc, ac amcangyfrifir bod 1 o bob 62 ohonynt wedi wynebu digartrefedd yn y DU yn 2023/24[2]. Yng Nghymru, mae Upstream Cymru yn enghraifft o ymyrraeth atal digartrefedd sydd wedi'i hanelu at bobl ifanc oedran ysgol[3]. Mae'r ymyrraeth yn defnyddio asesiad sgrinio ar ffurf arolwg i nodi pobl ifanc sydd mewn perygl o fod yn ddigartref, gyda chymorth yn cael ei ddarparu'n bennaf trwy gyfryngu i fynd i'r afael â gwrthdaro teuluol. Gan ddechrau yn 2020 yng Nghymru, mae'r model hwn o sgrinio pobl ifanc ac yna cymorth wedi'i dargedu, a elwir yn gyffredinol yn 'i fyny'r afon', wedi'i fabwysiadu yn Lloegr a'r Alban ers hynny—gan yr elusennau digartref ieuenctid Centrepoint a Rock Trust, yn y drefn honno.

Yr hyn a wnaethom

Mae'r Mewnwelediad Data hwn yn seiliedig ar ddadansoddiad o arolygon asesu sgrinio dienw Upstream Cymru a gwblhawyd rhwng Medi 2020 ac Ionawr 2025. Gall disgyblion gwblhau nifer o arolygon asesu, y defnyddiwyd y cyntaf ohonynt yn y Mewnwelediad Data hwn. Cymerodd 12 ysgol uwchradd ar draws rhanbarth de Cymru ran yn Upstream Cymru.

Fel rhan o'r broses sgrinio, gofynnir i bobl ifanc am amrywiaeth o agweddau sy'n gysylltiedig â'r risg o fod yn ddigartref, gan gynnwys:

- Profiadau blaenorol o ddigartrefedd ymysg pobl ifanc a theuluoedd
- Ffactorau sy'n gysylltiedig â digartrefedd ymhlith pobl ifanc, fel gwrthdaro â rhieni, aros i ffwrdd o gartref, a theimladau ynghylch ble maen nhw'n byw ar y pryd
- Pryderon/gofidiau ynghylch cyfnodau digartrefedd yn y dyfodol

Yn gyfan gwbl, dadansoddwyd 11 cwestiwn/datganiad Likert yn ymwneud â risg digartrefedd—gweler yr Atodiad am y rhestr lawn. Defnyddiwyd technegau ystadegol (Dadansoddiad Cyfatebiaeth Lluosog ac yna Dadansoddiad Clwstwr) i brosesu'r data a nodi grwpiau neu glystyrau o bobl ifanc ag ymatebion

tebyg. Defnyddiwyd croesdablau o glwstwr yn ôl cwestiwn sgrinio i ddisgrifio pob clwstwr. Defnyddiwyd Gweddillion Safonedig wedi'u Haddasu, nad ydynt yn cael eu dangos yma, i asesu faint roedd y dosbarthiad data a welwyd mewn croesdablau yn wahanol i'r hyn a ddisgwylid pe bai newidynnau'n anghysylltiedig, wedi'u mynegi mewn unedau safonedig i helpu i nodi pa gelloedd yn y tablau oedd yn sefyll allan.

Dadansoddwyd 6,187 o asesiadau sgrinio (allan o 6,408 yn wreiddiol) ar ôl cael gwared ar achosion lle roedd data ar goll.

Yr hyn a ganfuom

O ran mesurau uniongyrchol o ddigartrefedd, **roedd 2.4% o ddisgyblion wedi profi digartrefedd ymysg pobl ifanc**, gan ddod yn ddigartref ar un neu fwy o nosweithiau yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. **Adroddodd 6.0% o ddisgyblion eu bod nhw/eu teulu wedi profi digartrefedd ymysg teuluoedd**, gan aros gyda ffrindiau neu berthnasau oherwydd nad oedd ganddyn nhw lety.

Nodwyd pum clwstwr, yn amrywio o ran maint o 52% o'r sampl, i 2%. Roedd dau o'r clystyrau (Clwstwr 1 a 2) wedi cael profiadau blaenorol cyfyngedig o ddigartrefedd ac ond ychydig o arwyddion o risg neu bryderon ynghylch diogelwch. Roedd y tri chlwstwr sy'n weddill (Clwstwr 3, 4, a 5) yn dangos gwahanol batrymau o brofiadau digartrefedd ymysg pobl ifanc a theuluoedd a risgiau cysylltiedig.

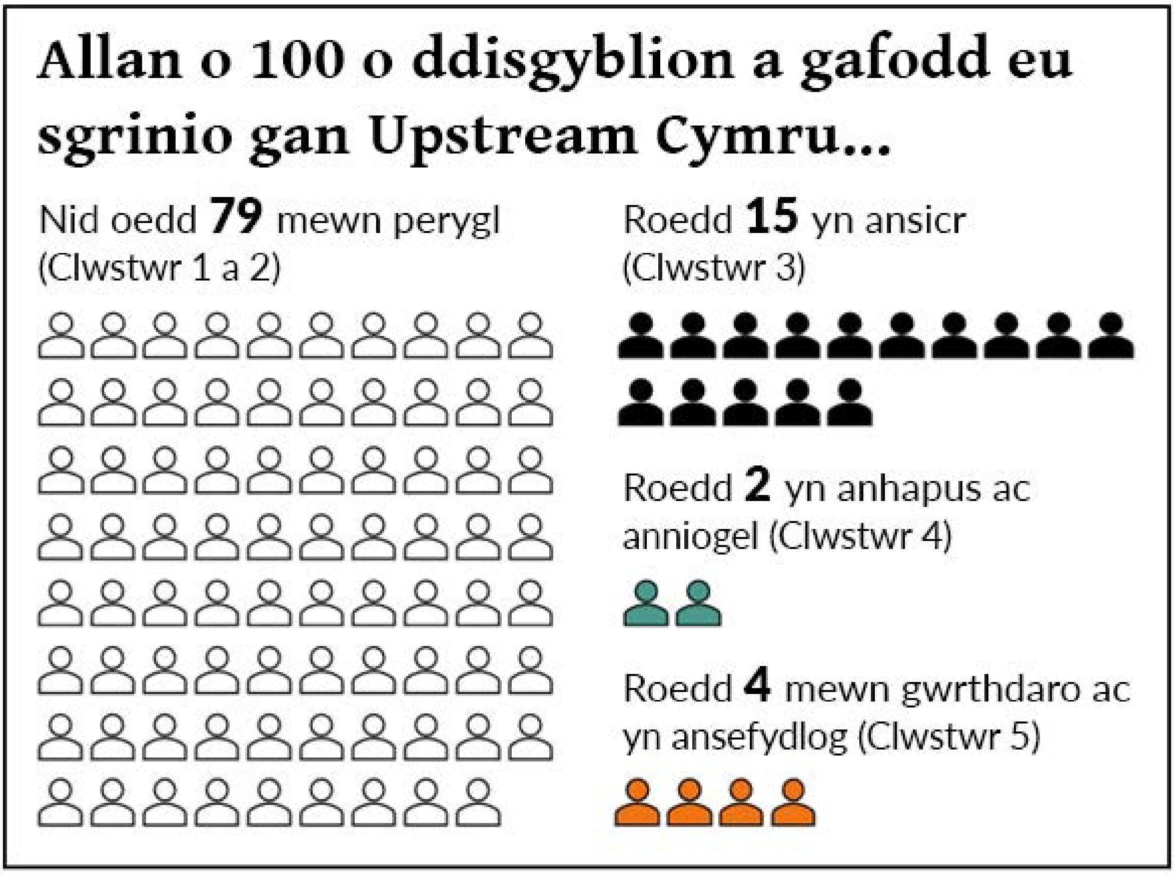

Gellir gweld ymatebion i'r 11 cwestiwn/datganiad Likert yn ôl clwstwr yn yr Atodiad. Mae'r disgrifiadau canlynol yn crynhoi maint a phrif nodweddion pob clwstwr, ac yna rhai ystadegau allweddol.

Adroddodd Clwstwr 1 (52% o'r sampl) lefelau uchel o hapusrwydd, diogelwch a sefydlogrwydd yn eu sefyllfa fyw, gyda gwrthdaro neu ansicrwydd tai lleiaf posibl.

- Mae 95.9% yn cytuno'n gryf eu bod yn teimlo'n hapus lle maen nhw'n byw.
- Mae 96.9% yn cytuno'n gryf eu bod yn teimlo'n ddiogel.
- Mae 99.7% yn nodi nad ydynt erioed wedi profi digartrefedd ymysg pobl ifanc yn ystod y flwyddyn ddiwethaf.

Yn gyffredinol, roedd Clwstwr 2 (27% o'r sampl) yn teimlo'n ddiogel ac yn hapus, er bod eu hymatebion yn llai cadarnhaol na Chlwstwr 1. Fe wnaethon nhw ddangos lefelau cymedrol o sefydlogrwydd tai a theuluol.

- Mae 88.5% yn cytuno eu bod yn teimlo'n hapus lle maen nhw'n byw.
- Mae 84.0% yn cytuno eu bod yn teimlo'n ddiogel.
- Mae 48.6% yn anghytuno â bod eisiau symud allan, ac mae 49.1% yn anghytuno â phrofi gwrthdaro â rhieni/gwarcheidwaid.

Roedd gan Glwstwr 3 (15% o'r sampl) deimladau cymysg am eu sefyllfa byw, gyda lefelau cymedrol o anfodlonrwydd, gwrthdaro, a sefydlogrwydd tai.

- Nid yw 38.4% yn cytuno nac yn anghytuno eu bod yn teimlo'n hapus lle maen nhw'n byw.
- Nid yw 39.6% yn cytuno nac yn anghytuno eu bod am symud allan o'r lle maen nhw'n byw, tra bod 27.5% yn cytuno â'r datganiad hwn.
- Nid yw 38.2% yn cytuno nac yn anghytuno eu bod yn cael llawer o wrthdaro gyda rhieni/gwarcheidwaid, gyda 30.6% yn cytuno â'r datganiad hwn.

Adroddodd Clwstwr 4 (2% o'r sampl) lefelau uchel o anhapusrwydd a phryderon cynyddol ynghylch diogelwch lle roeddent yn byw ar y pryd, er o bosibl nad oeddent yn gysylltiedig â gwrthdaro.

- Mae 88.3% yn anghytuno'n gryf eu bod yn teimlo'n hapus lle maen nhw'n byw.
- Mae 46.2% yn anghytuno'n gryf eu bod yn teimlo'n ddiogel lle maen nhw'n byw, gyda'r clwstwr hwn yn cyfrif am yr holl ddisgyblion a oedd erioed wedi nodi eu bod yn anghytuno'n gryf â'r datganiad hwn.
- Nododd 60.7% eu bod naill ai'n anghytuno'n gryf neu'n anghytuno eu bod yn cael llawer o wrthdaro gyda'u rhieni.

Roedd Clwstwr 5 (4% o'r sampl) wedi profi digartrefedd ac anawsterau teuluol yn y gorffennol, ynghyd â phryderon am y dyfodol, sy'n dynodi lefel uchel o fregusrwydd.

- Adroddodd 31.5% eu bod wedi profi digartrefedd ymysg pobl ifanc a 36.6% eu bod wedi profi digartrefedd ymhlith teuluoedd yn ystod y flwyddyn ddiwethaf.
- Cysgodd 54.9% i ffwrdd o gartref yn ystod y flwyddyn ddiwethaf.
- Mae 48.5% yn poeni y gallent redeg i ffwrdd neu gael eu gofyn i adael rywbryd yn y flwyddyn ganlynol.
- Mae 34.5% yn adrodd eu bod nhw/eu teulu ddim wedi gallu talu rhent na morgais oherwydd diffyg arian.
- Mae 69.3% naill ai'n cytuno'n gryf neu'n cytuno eu bod yn cael gwrthdaro â'u rhieni/gwarcheidwaid.

Pam mae'n bwysig

Mae ein canlyniadau'n dangos nad oedd y rhan fwyaf o'r disgyblion a aseswyd gan Upstream Cymru yn dangos unrhyw batrymau o risg mewn perthynas â digartrefedd ymysg pobl ifanc neu deuluoedd. Ymatebodd tua chwech o ddisgyblion o bob 100 a aseswyd mewn ffyrdd a fyddai'n peri pryder arbennig i ddarparwyr gwasanaethau digartrefedd ymysg pobl ifanc (y rhai yng Nghlystyrau 4 a 5). Fodd bynnag, mae gwahaniaethau ym mhatrymau ymatebion ar draws y disgyblion hyn sy'n peri'r pryder mwyaf yn awgrymu y gallai gwahanol fathau o ymyrraeth fod yn briodol.

Roedd un o'r clystyrau pryder, Clwstwr 5, yn cwmpasu disgyblion sy'n profi digartrefedd a lefelau uchel iawn o fregusrwydd, gan gynnwys gwrthdaro teuluol. Ar hyn o bryd mae Upstream Cymru yn cynnig cymorth cyfryngu teuluol, a fyddai'n addas i rai o'r bobl yn y clwstwr hwn. Fodd bynnag, mae cylch gwaith Upstream Cymru (ac Upstream yng ngwledydd eraill y DU) yn canolbwyntio'n bennaf ar atal digartrefedd ymysg pobl ifanc. Mae'r (risg) uwch o ddigartrefedd ymysg teuluoedd a welwyd yng Nghlwstwr 5 yn awgrymu y gellid defnyddio'r offeryn sgrinio Upstream hefyd i nodi a chefnogi pobl ifanc a'u teuluoedd trwy ystod ehangach o gymorth.

Nodweddwyd yr ail glwstwr o bryder, Clwstwr 4, gan anhapusrwydd eithafol. Gan nad oedd ffynhonnell yr anhapusrwydd yn glir, ac nad oedd yn gysylltiedig yn gyfan gwbl â gwrthdaro, efallai na fydd ymyriadau sy'n canolbwyntio ar gyfryngu teuluol yn ddefnyddiol gyda phobl ifanc yn y clwstwr hwn. Mae'r sefyllfa hon yn tynnu sylw at bwysigrwydd defnyddio'r asesiad sgrinio fel man cychwyn ar gyfer sgwrs gyda'r person ifanc i ddeall ei anghenion a nodi opsiynau cymorth priodol.

Dylid nodi bod y dadansoddiad hwn yn cyflwyno cipolwg ar brofiadau disgyblion pan gânt eu sgrinio gyntaf. Fodd bynnag, mae digartrefedd yn ffenomen ddynamig. Felly, gallai disgyblion yng Nghlwstwr 3, a ddangosodd rai arwyddion petrus o wrthdaro teuluol, symud i Glwstwr 5 os bydd amgylchiadau gartref yn dirywio. Byddai archwilio'r newid hwn dros amser o bosibl yn darparu mewnwelediadau pwysig pellach i lywio ymyrraeth gynnar a chefnogaeth i atal digartrefedd.

Cydnabyddiaeth

Gwnaed y cyhoeddiad hwn yn bosibl gyda chymorth Samyuktha Babuganesh, a ymunodd â'r tîm Tai a Digartrefedd yn YDG Cymru fel rhan o Gynllun Interniaeth Haf Gwyddor Data Poblogaeth (Prifysgol Abertawe).

Mae'r Mewnwelediad Data hwn wedi'i gynhyrchu gan dîm ymchwil Tai a Digartrefedd YDG Cymru. Mae'n rhoi cipolwg o'r ymchwil addysgiadol sydd ar y gweill ar hyn o bryd yn YDG Cymru ond ni fwriedir iddo roi darlun cyflawn o'r gwaith a wneir yn y maes hwn na rhaglen waith YDG Cymru. Mae'r wybodaeth a gyflwynir yn y Cip ar Ddata hwn wedi'i adolygu gan gydweithwyr YDG Cymru sydd ag arbenigedd yn y meysydd thematig hyn a derbynnir ei fod yn gywir ar adeg cyhoeddi. Safbwyntiau'r ymchwilwyr a fynegir yn y Cip ar Ddata hwn ac nid o reidrwydd safbwyntiau sefydliadau partner YDG Cymru.

Cyfeiriadau

1. Fitzpatrick S., Mackie P., Wood J. (2021) Advancing a Five-Stage Typology of Homelessness Prevention. International Journal on Homelessness. 1(1):79-97

2. Centrepoint (2025) Hidden in plain sight: Understanding youth homelessness in the UK. [Adroddiad]. London: Centrepoint

3. Cardiff University (2025) Upstream Cymru [Gwefan]. Ar-lein. Ar gael yn: https://www.cardiff.ac.uk/research/explore/find-a-project/view/2500988-upstream-cymru [Cyrchwyd 20 Awst 2025]

Atodiad

Cynhwyswyd yr 11 cwestiwn/datganiad Likert canlynol yn y dadansoddiad hwn:

- Rwy'n teimlo'n hapus lle rwy'n byw nawr.
- Rwy'n teimlo'n ddiogel yn y lle rwy'n byw nawr.
- Hoffwn i symud allan o'r lle rwy'n byw.
- Rwy'n cael llawer o wrthdaro gyda fy rhiant(rhieni)/gwarcheidwad(waid).
- Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, sawl gwaith gwahanol ydych chi wedi bod yn ddigartref am un noson neu fwy?
- Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, a wnaethoch chi erioed gysgu i ffwrdd oddi wrth eich rhieni neu warcheidwaid oherwydd eich bod wedi cael eich taflu allan, wedi rhedeg i ffwrdd, neu ddim wedi teimlo'n ddiogel i aros?
- Ydych chi'n poeni y gallech chi redeg i ffwrdd neu gael eich gofyn i adael cartref rywbryd eleni?
- Sawl gwaith ydych chi wedi symud o un cyfeiriad i'r llall yn ystod y flwyddyn ddiwethaf?
- A oedd yna adeg yn ystod y flwyddyn ddiwethaf pan nad oeddech chi neu'ch teulu yn gallu talu'r rhent na'r morgais oherwydd nad oedd gennych chi ddigon o arian?
- Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, sawl gwaith ydych chi a'ch teulu wedi aros gyda ffrindiau neu berthnasau oherwydd nad oedd gennych chi le i aros?
- Ydych chi'n poeni na fydd gennych chi neu'ch teulu le i fyw rywbryd eleni?

Tabl Atodol 1: Dadansoddiad canrannol o fewn pob clwstwr ar gyfer cwestiynau sgrinio digartrefedd ymysg pobl ifanc

		C1	C2	C3	C4	C5	Cyfanswm
Rwy'n teimlo'n hapus lle rwy'n byw nawr	Cytuno'n gryf	95.9	9.6	23.0	3.4	10.6	56.1
	Cytuno	3.8	88.5	32.7	2.8	11.1	31.4
	Peidio â chytuno nac anghytuno	0.2	1.8	38.4	3.4	50.6	8.3
	Anghytuno	0.1	0.2	5.7	2.1	23.4	1.9
	Anghytuno'n gryf	0.0	0.0	0.2	88.3	4.3	2.3
Rwy'n teimlo'n ddiogel yn y lle rwy'n byw nawr	Cytuno'n gryf	96.9	15.2	23.2	38.6	12.3	59.1
	Cytuno	2.6	84.0	49.9	6.9	22.6	32.7
	Peidio â chytuno nac anghytuno	0.3	0.7	24.4	4.1	47.2	5.9
	Anghytuno	0.2	0.1	2.5	4.1	17.9	1.3
	Anghytuno'n gryf	0.0	0.0	0.0	46.2	0.0	1.1
Hoffwn i symud allan o'r lle rwy'n byw	Anghytuno'n gryf	56.3	5.7	7.2	38.6	5.1	32.8
	Anghytuno	26.2	48.6	16.6	16.6	7.7	29.9
	Peidio â chytuno nac anghytuno	10.5	31.4	39.6	10.3	28.1	21.2
	Cytuno	4.1	12.1	27.5	6.2	30.6	10.8
	Cytuno'n gryf	2.8	2.3	9.1	28.3	28.5	5.2
Rwy'n cael llawer o wrthdaro gyda fy rhiant(rhieni)/ gwarcheidwad(waid).	Anghytuno'n gryf	43.3	7.3	5.5	35.9	4.3	26.2
	Anghytuno	36.9	49.1	19.6	24.8	10.6	36.4
	Peidio â chytuno nac anghytuno	15.1	34.3	38.2	15.2	15.7	23.8
	Cytuno	3.2	8.1	30.6	8.3	37.0	10.0
	Cytuno'n gryf	1.6	1.2	6.0	15.9	32.3	3.6
Y llynedd, sawl gwaith y profwyd digartrefedd ymysg pobl ifanc?[a]	Byth	99.7	99.5	96.0	86.9	68.5	97.6
	1 neu fwy	0.3	0.5	4.0	13.1	31.5	2.4
Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, a wnaethoch chi erioed gysgu i ffwrdd?[b]	Na	98.7	97.8	86.5	90.3	45.1	94.4
	Ydw	1.3	2.2	13.5	9.7	54.9	5.6
Yn poeni y gallai redeg i ffwrdd/y gofynnir iddo/iddi adael rywbryd eleni?[c]	Na	97.7	93.6	56.3	82.8	24.3	87.3
	Ddim yn gwybod	1.9	6.1	33.4	10.3	27.2	8.9
	Ydw	0.4	0.3	10.2	6.9	48.5	3.8

a. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, sawl gwaith gwahanol ydych chi wedi bod yn ddigartref am un noson neu fwy?
b. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, a wnaethoch chi erioed gysgu i ffwrdd oddi wrth eich rhieni neu warcheidwaid oherwydd eich bod wedi cael eich taflu allan, wedi rhedeg i ffwrdd, neu ddim yn teimlo'n ddiogel i aros?
c. Ydych chi'n poeni y gallech chi redeg i ffwrdd neu gael eich gofyn i adael cartref rywbryd eleni?

Tabl Atodol 2: Dadansoddiad canrannol o fewn pob clwstwr ar gyfer cwestiynau sgrinio digartrefedd ymysg teuluoedd

		C1	C2	C3	C4	C5	Cyfanswm
Sawl gwaith y newidiwyd cyfeiriad yn y flwyddyn ddiwethaf?[a]	0	84.8	77.2	64.8	66.2	50.2	78.0
	1 i 2	12.8	17.7	25.0	23.4	26.4	16.7
	3 neu fwy	2.4	5.1	10.1	10.3	23.4	5.3
Y flwyddyn ddiwethaf, pryd naellid talu rhent na morgais?[b]	Na	81.7	67.3	39.1	64.1	28.5	69.0
	Ddim yn gwybod	16.7	30.0	48.0	28.3	37.0	26.1
	Ydw	1.6	2.7	12.9	7.6	34.5	5.0
Y flwyddyn ddiwethaf, faint o weithiau mae'r teulu wedi bod yn ddigartref?[c]	0	97.8	95.8	87.2	82.8	63.4	94.0
	1 neu fwy	2.2	4.2	12.8	17.2	36.6	6.0
Pryderus efallai na fydd gennych chi/gan eich teulu le i fyw eleni?[d]	Na	95.5	89.4	57.7	84.1	41.3	85.9
	Ddim yn gwybod	3.6	10.0	35.8	10.3	34.5	11.5
	Ydw	0.8	0.7	6.5	5.5	24.3	2.6

a. Sawl gwaith ydych chi wedi symud o un cyfeiriad i'r llall yn ystod y flwyddyn ddiwethaf?
b. A oedd yna adeg yn ystod y flwyddyn ddiwethaf pan nad oeddech chi neu'ch teulu yn gallu talu'r rhent na'r morgais oherwydd nad oedd gennych chi ddigon o arian?
c. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, sawl gwaith ydych chi a'ch teulu wedi aros gyda ffrindiau neu berthnasau oherwydd nad oedd gennych chi le i aros?
d. Ydych chi'n poeni na fydd gennych chi neu'ch teulu le i fyw rywbryd eleni?

Cynhyrchwyd gan YDG Cymru

Gwefan: YDGCymru.org
X: @ADR_Wales

Mae YDG Cymru yn uno arbenigwyr o Ysgol Feddygaeth Prifysgol Abertawe a Sefydliad Ymchwil Cymdeithasol ac Economaidd a Data Cymru (WISERD) ym Mhrifysgol Caerdydd gyda thimau arbenigol o fewn Lywodraeth Cymru. Mae'r technegau dadansoddi data sy'n torri tir newydd a'r rhagoriaeth ymchwil a ddatblygwyd, ynghyd â'r Gronfa Ddata SAIL fyd-enwog - sy'n brosesydd ardystiedig yn unol â Deddf yr Economi Ddigidol 2017 - yn golygu y gellir darparu ymchwil cadarn, diogel ac addysgiadol a all lywio penderfyniadau polisi yn y dyfodol yng Nghymru. Mae rhaglen waith YDG Cymru yn cyd-fynd â'r themâu blaenoriaeth a nodir yn Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru. Mae YDG Cymru yn rhan o'r Cyngor Economaidd ac Ymchwil Cymdeithasol (rhan o Ymchwil ac Arloesedd y DU) wedi'i gyllido gan YDG y DU (grant ES/W012227/1).

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â
Cathrine.E.Richards@Swansea.ac.uk

Partneriaid YDG Cymru

Cardiff University / Prifysgol Caerdydd

Swansea University / Prifysgol Abertawe — Medical School / Ysgol Feddygaeth

Llywodraeth Cymru / Welsh Government

SAIL DATABANK

WISERD — Sefydliad Ymchwil Cymdeithasol ac Economaidd a Data Cymru / Wales Institute of Social and Economic Research and Data

ADR UK — Data-driven change

UKRI — Economic and Social Research Council